

Ks. GRZEGORZ KUBLIN
Jemielnica

EUFEMIA RACIBORSKA — PRIORISSA

Postać piastowskiej księżniczki Eufemii (Ofki) raciborskiej, córki PRZEMYSŁA raciborskiego i ANNY mazowieckiej, doczekała się wielu opracowań w literaturze¹. Jednakże zauważa się, że od XVIII w. co jakiś czas pojawiają się nieprawdziwe informacje o tym, że była pierwszą przeoryszą dominikanek w Raciborzu, a także na temat okresów sprawowania przez nią urzędu przełożonej tychże siostr². W związ-

¹ Przykładowo: P. STEFANIAK, *Z dziejów relikwii świątobliwej Ofki Piastówny, dominikanki raciborskiej*, SSHT 44, z. 1, s. 45–58; G. KUBLIN, *Sprawa zagubienia się pieniędzy Eufemii*, RTSO 30 (2010), s. 493–499; F. WOLNIK, *Świątobliwa Eufemia (Ofka) — życie i rozwój jej kultu*, w: TENŻE (red.), *Świętość na ziemi raciborskiej* (Sympozja 76), Opole 2009, s. 23–43; P. STEFANIAK, *Błogosławiona Eufemia Piastówna OP (1299–1359) w świetle trzech najstarszych żywotów oraz źródeł a także literatury*, NP 61 (2009), s. 159–191; G. KUBLIN, *Świątobliwa Eufemia (Ofka) zwana błogosławioną*, „Forum Duszpasterskie” 19 (2009), nr 76, s. 21–41; A. SZYMAŃSKI, *Świątobliwa Eufemia (Ofka) raciborska — księżna i dominikanka*, „Studia Śląskie” 64 (2005), s. 217–230; N. MIKA, *Eufemia (Ofka)*, w: K. GRUCHOT, G. WAWOCZNY (red.), *Raciborzanie tysiąclecia. Słownik biograficzny*, Racibórz 2002, s. 32–33; J. BAZYDŁO, *Eufemia, Ofka Piastówna, Domicella*, EK 4, k. 1287–1288; B. SUCHOŃ, *Ofka, Eufemia, Domitilla*, HP 2, s. 160–171; J. WORONIECKI, *Eufemia raciborska*, PSB 6, s. 318–319; J. GOTTSCHALK, *Euphemia von Ratibor († 1359). Untersuchung der Quellen zu ihrer Lebensgeschichte*, ASKG (1936), t. I, s. 15–40; K. PRUS, *Świątobliwa księżniczka Ofka i klasztor pp. dominikanek w Raciborzu. Kartka z dawnych dziejów Śląska*, Bytom 1910; A. WELTZEL, *Żywot błogosławionej Eufemii*, „Towarzystwo Bożego Grobu” 11 (1878), z. 22, s. 477–492.

² Przykładowo: F.B. WERNHER, *Silesia in Compendio seu Topographia das ist Praesentatio und Beschreibung des Herzogthums Schlesiens [...]*, t. III wrocławski [ok. 1769], rps BUWr, sygn. IV F 113b, s. 70; F.A. ZIMMERMANN, *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien*, t. III, Brieg 1784, s. 176; C. GROMANN, *Nachrichten über Ratibor*, „Allgemeiner Anzeiger des Oberschlesischen Patriotischen Instituts für Landwirthe, Kaufleute, Fabrikanten und Künstler” 1 (1810), nr 86, s. 455; C.F. FISCHER, C.F. STUKKART, *Zeitgeschichte der Städte Schlesiens, mit Abbildungen*, Schweidnitz 1819, s. 24; C. LINGE, *Schul-schriften*, Breslau 1828, s. 113; L. LEDEBUR, *Allgemeines Archiv für die Geschichtskunde des Preußischen Staates*, t. II, Berlin – Posen – Bromberg 1830, s. 227; C.F. GÜNTHER, *Almanach sämmtlicher Kloster- und Ritter-Orden mit ausführlicher Chronologie der schlesischen Klöster und Stifter*, Breslau 1844, s. 355; G. HYCKEL, *Chronik von Ratibor O/S. Ein Weg durch die Jahrhunderte*, Warendorf b.r.w. [ok. 1927], s. 3; H. HUPKA, *Ratibor. Bürger, Arbeiter und Bauern*, w: TENŻE (red.), *Schlesisches Panorama. Eine Reise nach Hause*, München 1966, s. 93; A. NOWARA, *Racibórz. Historia w nazwach ulic, pomnikach i tablicach pamiątkowych*, Racibórz 1979, s. 20; H. MANIKOWSKA, *Klasztor żeński w mieście średniowiecznym*, RDSG 62 (2002), s. 12; R. STELMACH, *Straty w dokumentach poklasztornych w świetle repertoriów archiwalnych Archiwum Państwowego we Wrocławiu*, „Archeion” (2006), t. CIX, s. 111.

ku z tym celem niniejszego artykułu jest przedstawienie wyników badań odnośnie do trwania przeoratu Eufemii.

Skąd wiadomo, że Ofka nie była pierwszą przeoryszą raciborskich zakonnic? Klasztor dominikanek w Raciborzu został ufundowany przez księcia Przemysła raciborskiego w 1299 r., o czym informują dwa dokumenty wystawione przez niego 9 kwietnia 1306 r.³ Siostry przebywały w Raciborzu już 10 czerwca 1301 r.⁴ Ponadto na liście klasztorów, sporządzonej przez francuskiego dominikanina BERNARDA GUIDONIS (1261/2–1324) na podstawie materiałów dostarczanych mu przez wszystkie prowincje zakonne w latach 1303–1304, gotowej w grudniu 1304 r., znajduje się klasztor raciborskich dominikanek, który istniał bez jakichkolwiek wątpliwości już w 1303 r.⁵ Według badań genealogicznych Piastówna urodziła się w przedziale lat 1299–1301⁶. Wstąpiła do klasztoru dominikanek w Raciborzu 9 kwietnia 1313 r., co potwierdzają dwa dokumenty jej brata, LESZKA raciborskiego⁷. A zatem z całą pewnością można stwierdzić, że Eufemia nie była pierwszą przeoryszą, skoro przyjęła habit dominikański dopiero w 1313 r., a klasztor istniał już kilkanaście lat wcześniej.

W jaki sposób mogła powstać fikcyjna wiadomość o Ofce jako pierwszej przeoryszy? Szukając odpowiedzi na to pytanie, trzeba zajrzeć do rękopisów proveniencji dominikańskiej z XVIII w., które ukazują stan ówczesnej wiedzy odnośnie do Eufemii⁸. Zapisano w nich, że książę Przemysł w 1299 r. przyznał grunt pod budowę klasztoru w Raciborzu, stosownie do pragnienia Ofki, która wówczas miała 12 lat. Urodziła się zatem w 1287 r. Miała wstąpić do klasztoru w 1306 r., co wynioskowano z dokumentów wystawionych w tymże roku przez jej ojca, w któ-

³ Por. CodSil 2, nr 9, s. 112; *tamże*, nr 11, s. 117; CodSil 7, nr 2566, s. 278–279. Informacji o fundacji w 1299 r. brak w trzecim dokumencie księcia Przemysła z 1306 r. Por. CodSil 2, nr 10, s. 114–117; CodSil 16, nr 2888, s. 89–92.

⁴ Por. CodSil 2, nr 8, s. 112.

⁵ Por. J. QUETIF, J. ECHARD, *Scriptores Ordinis Praedicatorum recensiti, notisque historicis et criticis illustrati* [...], t. I, Lutetiae Parisiorum 1719, s. XII; E. MARTENE, U. DURAND (wyd.), *Veterum scriptorum et monumentorum historicorum, dogmaticorum, moralium, amplissima collectio*, t. VI: *Complectens plures scriptores historicos de variis ordinibus religiosis, antiqua martyrologia nonnulla, cum quibusdam sanctorum actis*, Parisiis 1729, k. 545; J. KŁOCZOWSKI, *Dominikanie polscy na Śląsku w XIII–XIV wieku*, Lublin 1956, s. 288–289.

⁶ Por. K. JASIŃSKI, *Rodowód Piastów śląskich*, Kraków 2007², s. 541–542.

⁷ Por. CodSil 2, nr 14, s. 122; *tamże*, nr 14b, s. 222; CodSil 16, nr 3348–3349, s. 241–242; GOTT-SCHALK, *Euphemia von Ratibor († 1359)*, s. 18 (dokument nr 5, 6).

⁸ Por. *Das Leben der Hochseeligen Jungfrau Euphemiae Domicillae, des Hertzogs Premislai Lesconis Tochter, und Fundatricis des Jungfräulichen Klosters bey dem Heyligen Geist in Rattibor, Ord. S. Dominici, beschreiben von Miechovio und Bzovio Pohnischen Authoribus in Chronica ad Annum 1359*, rps w Archiwum Państwowym we Wrocławiu, Rep. 135, sygn. 582 (E 38), s. 4r; *Acta Diaetarum Congregationis B. Ceslaj in Silesia*, rps w Archiwum Generalnym Zakonu Kaznodziejskiego, sygn. XIII.92025, s. 9; H. HOFFMANN, A. WALZ, *Zur Geschichte der schlesischen Dominikaner in preußischer Zeit*, ASKG (1959), t. XVII, s. 270–271.

rych stwierdza, że postanowił umieścić swoją córkę w klasztorze⁹. Nic więc nie stało na przeszkodzie, aby z faktu, że Eufemia była córką władcy–fundatora i posiadała dojrzałość wiekową, wyciągnąć wniosek, że to ona była pierwszą przeoryszą. Pierwszymi autorami, którzy o tym napisali, byli: FRIEDRICH BERNHARD WERNHER (1690–1776)¹⁰ i FRIEDRICH ALBERT ZIMMERMANN (1745–1815)¹¹.

W jakich latach Piastówna była przeoryszą w Raciborzu? Pierwsza wzmianka o tym pochodzi z 9 czerwca 1341 r.¹² Wiadomo, że 22 sierpnia 1340 r. Ofka nie była przełożoną (*Sororis nostre Serenissime Domicelle Domicelle Eufemie [...], et filiabus nostris dilectis Elizabeth, Agnes et Anne, necnon devotis Priorisse et sanctimonialibus in eodem Monasterio*)¹³. Można więc przyjąć, że najwcześniej została przeoryszą po 22 sierpnia 1340 r. i najpóźniej przed 9 czerwca 1341 r. Nie jest znany żaden dokument, który poświadczałby, że Eufemia przed wskazanym czasem była przełożoną w Raciborzu. Błędna jest więc informacja podawana przez niektórych autorów, że w 1319 r. Ofka została przeoryszą klasztoru¹⁴.

Druga wzmianka o przeoracie Piastówny pochodzi z 8 czerwca 1343 r. W treści dokumentu z tą datą wyraźnie napisano o Eufemii, przeoryszy sióstr w Raciborzu (*Nobilis et devota virgo domicella Evfemia Soror Illustris Principis Domini Lestkonis felicitis recordacionis quondam Ducis Rathiboriensis, Priorissa Sororum in Rathibor*)¹⁵.

Trzecim potwierdzeniem przeoratu Ofki jest zachowany XV-wieczny formularz powstały za sprawą prowincjała dominikanów polskiej prowincji, JANA BISKUPCA (1411–1417)¹⁶, na bazie pisma prowincjała STANISŁAWA¹⁷, umownie datowanego na lata 1344–1345¹⁸. Przy ustalaniu datacji tegoż formularza brano pod

⁹ Por. CodSil 2, nr 9, s. 113; tamże, nr 10, s. 115; tamże, nr 11, s. 118.

¹⁰ Por. WERNHER, *Silesia in Compendio seu Topographia*, t. III wrocławski, s. 70.

¹¹ Por. ZIMMERMANN, *Beyträge zur Beschreibung von Schlesien*, t. III, s. 176.

¹² Por. CodSil 2, nr 38, s. 146; CodSil 30, nr 6598, s. 167.

¹³ CodSil 2, nr 36, s. 142. Por. CodSil 30, nr 6483, s. 131.

¹⁴ Por. B. GÓRALIK-BOŻANOWSKI, *Pamięci świątobliwej Piastówny — patronki Raciborszczyzny*, „Gość Niedzielny” (1953), nr 48, s. 258; T. JODŁOWSKI, *Błogostawiona Ofka — patronka ziemi raciborskiej*, „Katolik” 2 (1956), nr 7, s. 5; Z. ZWOŹNIAK, *Śląscy kandydaci na ottarze*, „Z tej ziemi. Śląski kalendarz katolicki na rok 1988”, Katowice 1988, s. 152.

¹⁵ Por. CodSil 2, nr 40, s. 149.

¹⁶ Por. M. ZDANEK, *Regensi dominikańskiego Studium Generalnego w Krakowie do 1596 r.*, PrzTom (2010), t. XVI, s. 111–112; K. KACZMAREK, *Szkoły i studia polskich dominikanów w okresie średniowiecza*, Poznań 2005, s. 476–477 (nr 178); W. BUCICHOWSKI, *Lista lektorów dominikańskich prowincji polskiej od erygowania prowincji (1225) do roku 1525*, PrzTom (1997), t. VI–VII, s. 128 (nr 411); R.F. MADURA (wyd.), *Acta Capitulum Provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum*, t. I, Roma 1972, s. XXXVII.

¹⁷ Por. M. ZDANEK, *Stanisław z Krakowa*, PSB 42, s. 43–44; BUCICHOWSKI, *Lista lektorów dominikańskich prowincji polskiej*, s. 199 (nr 948); MADURA (wyd.), *Acta Capitulum Provinciae Poloniae Ordinis Praedicatorum*, s. XXXVII.

¹⁸ Por. J. WORONIECKI, J. FIJAŁEK, *Zbiór formuł Zakonu Dominikańskiego Prowincji Polskiej 1338–1411*, „Archiwum Komisji Historycznej”, t. XII, cz. II, Kraków 1938, nr 171, s. 327.

uwagę cztery fakty. Po pierwsze, Eufemia w tym piśmie tytułowana jest przeoryszą. Po drugie, wspomniany w tekście Stanisław został wybrany na prowincjała w 1344 r. i sprawował ten urząd najprawdopodobniej do 1354 r. Po trzecie, 18 czerwca 1346 r. raciborską przełożoną była już GERTRUDA¹⁹. Po czwarte, z formularza dowiadujemy się, że Ofka pisemnie poprosiła o zdjęcie jej z urzędu przeoryszy, na co Stanisław odpisał, że nie uczyni tego poprzez pismo, lecz osobiście przybędzie do Raciborza i wówczas zadecyduje. Z powyższego wynika, że należałoby wziąć pod uwagę nie tylko lata 1344–1345, lecz także pierwszą połowę 1346 r. (przed 18 czerwca).

Trudno jednoznacznie przesądzić, na który rok (1344, 1345, 1346) datować pismo prowincjała Stanisława. Można jedynie snuć przypuszczenia i podjąć próbę określenia roku napisania tegoż pisma. Otóż, kapituły prowincjalne zbierały się najczęściej jesienią i wówczas Stanisław mógł zostać wybrany na prowincjała. Stąd Ofka mogła napisać do niego najwcześniej jesienią 1344 r. Zajrzyjmy teraz do treści innego pisma z 18 czerwca 1346 r. Czytamy w nim, że przeorysza Gertruda prosi JANA CONOPLATA²⁰, notariusza kapituły wrocławskiej, aby przesłał książki, które nieżyjący już HENRYK, proboszcz ze Zwróconej (*Proczano*) k. Ząbkowic Śląskich, zapisał w testamencie dominikance ANNIE, swej krewnej, jako jej wsparcie, a których biedaczka dotąd nie otrzymała, chociaż „panna Eufemia” w tej sprawie doręczyła temuż notariuszowi wiele listów z własną pieczęcią²¹. Dowiadujemy się więc, że Ofka napisała wiele listów do Jana Conoplata (niestety, nie zachowały się do naszych czasów), lecz nie załatwiło to pomyślnie sprawy. Toż pismo z 1346 r. jest jedynym znanym, które Gertruda przesłała do niego. Nie wspomniała o żadnych innych wcześniejszych swoich listach, jedynie o pisanych przez Eufemię. Stąd można wnioskować, że było to pierwsze pismo Gertrudy w poruszanej sprawie. Można się domyślać, że po złożeniu Ofki z urzędu przełożonej przez prowincjała Stanisława, objęciu tej godności przez Gertrudę i zorientowaniu się przez nową przeoryszę w problemach klasztoru, niezłatwiona dotąd pozytywnie sprawa ksiąg należnych Annie była jedną z pierwszych do uporządkowania. Dlatego też Gertruda napisała ów list do Jana Conoplata. Na tej podstawie możemy powiedzieć, że Eufemia była przeoryszą jeszcze pod koniec 1345 lub nawet w pierwszej połowie 1346 r. A zatem datację pisma Stanisława, które przesłał do Ofki, należałoby przesunąć z lat 1344–1345 na koniec 1345 r. lub pierwszą połowę 1346 r. (ale przed 18 czerwca).

¹⁹ Por. CodSil 2, nr 42b, s. 222; ArWr, nr 73.

²⁰ Jan Conoplat był notariuszem kapituły wrocławskiej w latach 1335–1356. Por. F. LUSCHEK, *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts*, Weimar 1940, s. 182.

²¹ Por. CodSil 2, nr 42b, s. 222.

Warto również zauważyć zapisy o Eufemii, jako przeoryszy, w pracach takich autorów, jak: NICOLAUS HENELIUS (1582–1656), FRIDERICUS LUCAE (1644–1708) i FRIEDRICH BERNHARD WERNHER (1690–1776). W tych trzech dziełach napisano, że w 1346 r. była ona przełożoną sióstr²². Oczywiście, że nie można ich traktować jako źródeł na równi z powyżej wskazanymi dokumentami. Jednakże jeżeli weźmie się pod uwagę nieprzejętność tychże autorów i obfitość materiałów źródłowych, z jakich korzystali, to wydaje się, że ta informacja jest wiarygodna. A ponadto koresponduje z powyższymi ustaleniami na temat datacji pisma prowincjała Stanisława do Ofki.

Odnosnie do Heneliusa, pochodzącego z Prudnika, dodajmy, że swoją pracę *Silesiographia* wydał pierwszy raz w 1613 r.²³ Tutaj zapisu o księżniczce Ofce nie ma. Później to dzieło znacznie poszerzył i w 1632 r. było gotowe do drugiego wydania, lecz do druku nie doszło. Dopiero MICHAEL JOSEPH FIBIGER (1657–1712), prałat przy kościele św. Macieja we Wrocławiu, w ręce którego po śmierci Heneliusa dostały się jego zaktualizowane, poszerzone i przygotowane do druku rękopisy, przejrzał je, sam też uzupełnił, dodał wstęp, na nowo podzielił na rozdziały i wydał w dwóch częściach w 1704 r. jako *Silesiographia renovata*²⁴ W tym starodruku czytamy, że „w 1346 r. Eufemia, księżniczka raciborska, była przełożoną pozostałych zakonnice”²⁵

Wobec powyższego trzeba stwierdzić, że nie można ściśle określić, kiedy Ofka pierwszy raz została przeoryszą i kiedy przestała nią być. Wydaje się, że ten pierwszy okres przeoratu Eufemii trwał od ok. 1341 r. (po 22 sierpnia 1340 r. i przed 9 czerwca 1341 r.) do ok. 1346 r. (przed 18 czerwca 1346 r.).

Czwarty dokument mający potwierdzać Ofkę jako przeoryszę pochodzi z 21 grudnia 1349 r. We fragmentarycznym tekście tego pisma nie znajdujemy słowa „preorysta” w odniesieniu do Eufemii. Wydawca tego dyplomu, WILHELM WATTENBACH (1819–1897), w 1859 r. poinformował, że dokument jest w połowie zniszczony przez wilgoć²⁶. Jednakże sporządził krótki jego regest, pisząc: „Książę BOLESŁAW potwierdza przeoryszy Ofce przeniesione na nią przez BRUSSONA prawo własności

²² Por. N. HENELIUS, *Silesiographia renovata, necessariis scholiis, observationibus et indice aucta*, Wratislaviae et Lipsiae 1704, cz. II, cap. VII, s. 433; por. F. LUCAE, *Schlesiens curiose Denckwürdigkeiten oder vollkommene Chronica von Ober- und Nieder-Schlesien [...]*, Franckfurt am Mäyn 1689, s. 684; WERNHER, *Silesia in Compendio seu Topographia*, t. III wrocławski, s. 70.

²³ N. HENELIUS, *Silesiographia, hoc est Silesiae delineatio brevis et succinta, in quâ non modò regionis rationem, naturam, multum, et prouentum, verùm etiam ingenia, mores et instituta habitantium formam que Reipubl. tanquam in tabulâ contemplari licet*, Francofurti 1613.

²⁴ Por. M. KOĆWIN, *Nicolaus Henelius (1582–1656) — śląski geograf i dziejopisarz*, w: L. NOVOTNÝ, M. KORHOŇ (red.), *Slezsko v proměňách času. Śląsk przez wieki*, Olomouc 2011, s. 52.

²⁵ An. 1346 *Euphemia Ratiboriensis Ducissa ceteris S. Monialibus praefuit*. N. HENELIUS, *Silesiographia renovata*, cz. II, cap. VII, s. 433.

²⁶ Por. CodSil 2, nr 52, s. 161.

do połowy wsi Warmuntowice”²⁷. Podobny regest znajduje się w Repertorium 112 w Archiwum Państwowym we Wrocławiu, które rozpoczął sporządzać JOHANN KARL FRIEDRICH JARICK (1790–1822) 11 października 1821 r.²⁸ Czytamy w nim: „Bolesław II, książę opolski, potwierdza przeoryszy Ofce donację połowy wsi Warmuntowice, którą uczynił Brusso, syn Brussona”²⁹ Można więc przyjąć, że skoro Wattenbach i Jarick, autorytety w dziedzinie archiwistyki i dyplomatyki, napisali w regeście o Ofce jako przeoryszy, to nie ma powodu do wątpliwości. A ponadto treść pisma, choć fragmentaryczna, wskazuje na to, że właśnie Piastówna jest główną odbiorczynią donacji w imieniu sióstr.

Piąta i szósta wzmianka potwierdzająca przeorat Eufemii pochodzi z 8 grudnia 1358 r. Chodzi o testament Ofki, w którym sama tytułuje się przeoryszą (*Nos Eufemia [...] Priorissa Claustri seu Monasterij Virginum et Sororum in Civitate Rathouoriensi*)³⁰ Tak też jest w formie notarialnej tegoż dokumentu (*Nobilis et Religiosa virgo domicella Evfemia [...] eiusdem Monesterij priorissa*)³¹

Wiadomość o Piastównie jako przeoryszy znajduje się również w dziele *Propago* (1606 r.), ABRAHAMA BZOWSKIEGO (1567–1637)³² znanego dominikanina, opisującego dzieje polskiej prowincji dominikanów. W nim Bzovius zamieścił sporządzony przez siebie żywot Ofki, w którym czytamy: „[Eufemia], pełniąc funkcję przeoryszy, przeszła w upragnione objęcia Jezusa Chrystusa 17 stycznia Roku Pańskiego 1359”³³. Nie ma powodów, aby podważać wiarygodność tego przekazu, gdyż Bzowski, pisząc biografię piastowskiej księżniczki, korzystał z *Martyrologium raciborskiego*, co też zaznaczył na marginesie wspomnianego żywotu, podając źródła (*Martyrolog. Ratiborien*)³⁴. Najprawdopodobniej ten fragment życiorysu Ofki pochodzi właśnie z *Martyrologium raciborskiego*. Ponadto, skoro Piastówna była przełożoną 8 grudnia 1358 r., to niewątpliwie mogła sprawować ten urząd jeszcze przez kilka tygodni do czasu swojej śmierci — 17 stycznia 1359 r.

²⁷ Herzog Boleslaus bestätigt der *Priorin* Ofca das von Brusso ihr aufgelassene halbe Dorf Warmunthau; tamże, s. LXXI.

²⁸ Por. STELMACH, *Straty w dokumentach poklasztornych*, s. 100; Rep. 112, APWr, karta tytułowa tegoż inwentarza.

²⁹ Boleslaus II dux Opol. *Offemiae priorissae confirmat donationem dimidiae villae Warmunttowicz ferre per Brussonem fil. Brussonis*; tamże, nr 43b.

³⁰ Por. CodSil 2, nr 50, s. 156.

³¹ Por. tamże, nr 51, s. 159.

³² Por. J. DUCHNIEWSKI, *Bzowski, Bzovius, Stanisław OP*, EK 2, k. 1261–1262; J. PATER, *Życie i twórczość Abrahama Bzowskiego O.P. (1567–1637)*, NP 51, (1979), s. 55–87; M. DYNOWSKA, *Bzowski Stanisław*, PSB 3, s. 186–188; S. BARĄCZ, *Rys dziejów Zakonu Kaznodziejskiego w Polsce*, t. II, Lwów 1861, s. 113–128.

³³ [Euphemia] *officio Priorissae defungens, ad cupitos Iesu Christi complexus migravit, 16. Kalendar[ae] Febr[uar]ii anno Dom[ini] 1359*. A. BZOVIVS, *Propago D. Hyacinthi Thaumaturgi Poloni, seu de rebus praeclare gestis in Provincia Poloniae Ordinis Praedicatorum. Commentarius*, Venetiis 1606, s. 48.

³⁴ Tamże.

Jak długo trwał drugi okres przeoratu Eufemii? Otóż, jak wyżej wskazano, Ofka była przeoryszą 21 grudnia 1349 r. i 8 grudnia 1358 r., raczej aż do 17 stycznia 1359 r. Nie wydaje się możliwe, aby rządziła klasztorem przed 1349 r. Wówczas była zajęta sprawą odzyskania skradzionych jej pieniędzy³⁵. W dokumentach z lat 1349–1359 nie została wymieniona żadna inna przeorysza. Co ciekawe, można w nich zauważyć, że zawsze Eufemia występowała w imieniu sióstr, prowadząc sprawy klasztoru, choć bez tytułu przeoryszy, np. 1351 r.³⁶, 8 maja 1352 r.³⁷, 9 sierpnia 1352 r.³⁸, 12 lutego 1356 r.³⁹. Jest raczej niemożliwe, aby inna z zakonnicek, choćby na krótko, zajmowała w tych latach stanowisko naczelne w klasztorze. Księżniczka Ofka, jako córka fundatora i będąc spokrewniona z książętami opawskimi, była jak najbardziej właściwą przełożoną w raciborskim klasztorze dominikanek, która swoimi wpływami i ożywioną działalnością przyniosła mu ogromne korzyści materialne⁴⁰. Stąd też nie jest dziwne, że autor regestu dokumentu z 9 sierpnia 1352 r., zamieszczonego w zbiorze *Regestów śląskich*, określa Piastównę jako „ksieni klasztoru dominikanek w Raciborzu”⁴¹. A zatem można przyjąć, że Eufemia powtórnie rządziła klasztorem jako przeorysza w okresie ponad 9 lat — od 1349 r. (przed 21 grudnia) do 17 stycznia 1359 r.

Podsumowując, księżniczka Eufemia nie była pierwszą przeoryszą dominikanek w Raciborzu. Dwa razy sprawowała urząd przełożonej raciborskich zakonnicek. Ok. 1346 r., zgodnie z jej prośbą, została zdjęta z urzędu, który objęła ponownie w 1349 r. (przed 21 grudnia). Można twierdzić, że pierwszy okres przeoratu Ofki trwał od ok. 1341 r. (po 22 sierpnia 1340 r. i przed 9 czerwca 1341 r.) do ok. 1346 r. (przed 18 czerwca 1346 r.), zaś drugi okres od 1349 r. (przed 21 grudnia) do 17 stycznia 1359 r. Do takich wniosków prowadzi wnikliwa analiza pięciu dokumentów, których treść znamy z *Codex Diplomaticus Silesiae*, t. II, a także formularza nr 171 ze *Zbioru formuł Zakonu Dominikańskiego Prowincji Polskiej* oraz zapisu Bzoviusa, pochodzącego najprawdopodobniej z *Martyrologium raciborskiego*. Do tego o Eufemii jako przeoryszy w 1346 r. informują trzy dzieła z XVII i XVIII w., którym w tej kwestii raczej można zaufać.

³⁵ Por. KUBLIN, *Sprawa zagubienia się pieniędzy Eufemii*, s. 493–499.

³⁶ *Per Sororem nostram karissimam, domicellam Euffemiam [...] in claustro sororum in Rath. Civitate degentem, et totum ipsius monasterij conventum*; CodSil 2, nr 43, s. 151.

³⁷ *Deodicate Virgini Eufemie [...], totique communitati Sororum Sanctimonialium sub professione ordinis Predicatorum in Civitate Rathibor, et Claustro earum ibidem vendidimus*; tamże, nr 44, s. 152.

³⁸ *Deodicate virginij domicelle Eufemie [...], totique communitati sororum sanctimonialium sub professione ordinis Predicatorum in Civitate Rachibor et Claustro earum ibidem vendidimus*; tamże, nr 45, s. 153.

³⁹ *Devote in Cristo et Serenissime Domicelle Eufemie nostre proxime Sorori, Rath. Sub voto et professione Ordinis sancti Dominici apud Rathibor [...]* Totique conventui Sanctimonialium eiusdem Monasterij ac totaliter ipsi Monasterio [...] donatis; tamże, nr 49, s. 156.

⁴⁰ Por. J. MLECZKO, *Eufemia raciborska i klasztor SS. dominikanek w Raciborzu do r. 1359*, b.m.w. 1939, mpsArDomKr, sygn. Rs 2, s. 24–25.

⁴¹ W KORTA (red.), *Regesty śląskie (1349–1354)*, t. II, Wrocław 1983, nr 739, s. 261–262.

Eufemia von Ratibor — Priorissa

Zusammenfassung

Mehrmals beschäftigte man sich schon mit den Überlegungen zur Geschichte des Lebens Eufemias (Ofkas) von Ratibor. Aber seit dem XVIII. Jahrhundert bemerkt man, dass falsche Informationen von Zeit zu Zeit erscheinen, dass sie die erste Priorin der Dominikanerinnen in Ratibor war und auch über Perioden, in denen sie ihre Oberin war. In diesem Artikel wurden Ergebnisse der Untersuchungen über Eufemias Priorat präsentiert. Es wurde nachgewiesen, dass Ofka nicht die erste Priorin der Dominikanerinnen in Ratibor war. Zweimal hat sie das Amt der Oberin der Klosterfrauen in Ratibor verwaltet. Um das Jahr 1346, auf ihre Bitte wurde sie abgesetzt. Im Jahre 1349 (vor dem 21. XII.) wurde sie wieder Oberin. Man kann behaupten, dass die erste Periode des Priorats von Ofka bis ca. 1341 (nach dem 22. XII. 1340 und vor dem 9. VI. 1341) bis um das Jahr 1346 (vor dem 18. VI. 1346) und die zweite seit 1349 (vor dem 21. XII.) bis zum 17. I. 1359 dauerte. Zu diesen Schlussfolgerungen führt die tiefgründige Analyse von fünf Dokumenten, die wir aus *Codex Diplomaticus Silesiae*, Band II, und auch von dem Formular Nummer 171 aus *Zbiór formuł Zakonu Dominikańskiego Pro-wincji Polskiej* und dem Eintrag von Abraham Bzowski, der wahrscheinlich aus *Martyro-log[ium] Ratiborien[se]* kommt, kennen. Ebenfalls über Eufemia als Priorin im Jahre 1346 informieren drei Werke aus dem XVII. und XVIII., die eher glaubwürdig sind.